

1872 ad
14

ORATIO
QVAM RECVRRENTE DIE ERECTIONIS.
ACADEMIAE SCIENTIARVM
BOICAE
XXVIII. MARTII MDCCCLXXX.

HABVIT
GEORGIVS STANISLAVS DE
ROCCATANE
PRAEPOSITVS INSIGNIS COLLEGIATAE AD
S. SWIBERTVM CAESARISINSVLAE, BIBLIOTHECAE
AVLICAE PRAEFECTVS, ACADEMIAE BOICAE SCIEN-
TIARVM, NEC NON ACADEMIAE ANTIQVITATVM,
ET BONARVM ARTIVM HASSO - CASSELLANAЕ
SOCIUS ORDINARIUS.

QVVM
PRAEDICTA BIBLIOTHECA IVSSV, ET AVSPICIIS
MVNIFICENTISSIMI PRINCIPIS
AD PVBLICVM COMMODVM APERTA ESSET.

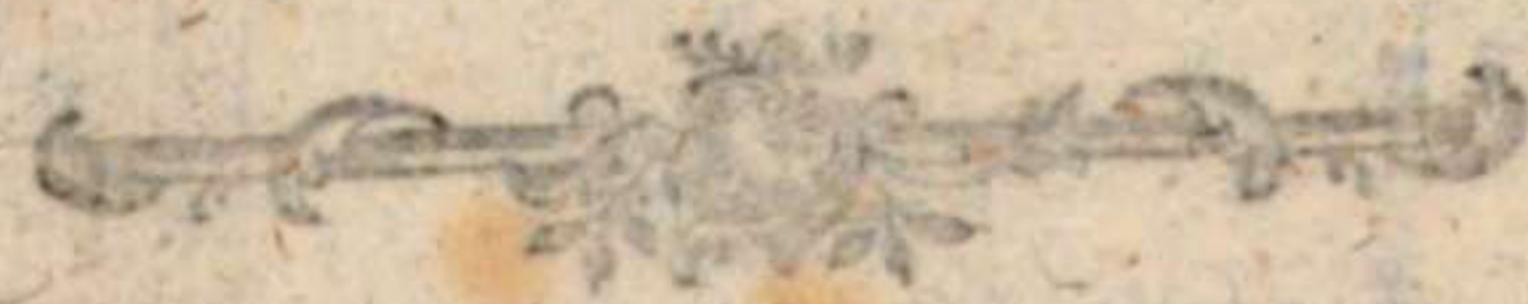
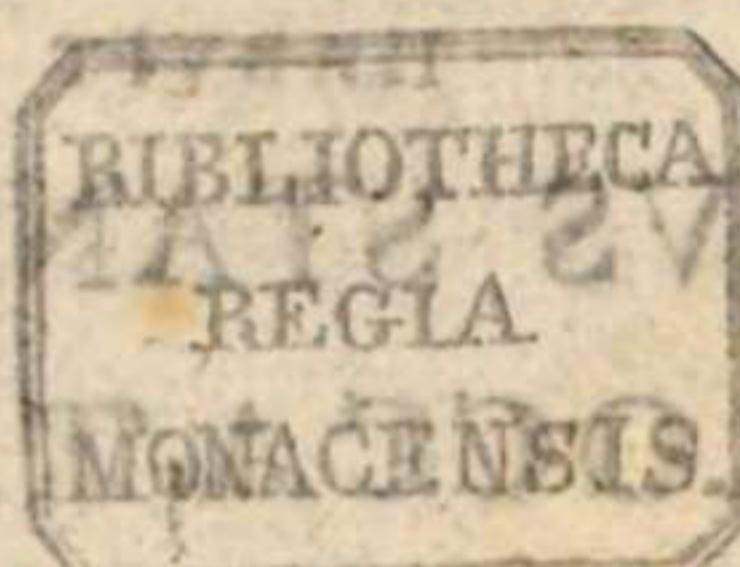

MONACHII,
APVD IOSEPHVM LINDAVER.

О И Т А Я О
ACADEMIAE SCIENTIARUM
BОИЧАЕ

РАЗДЕЛИТЕЛЬНЫЙ АДРЕС
СВИДЕТИМ ЦАРСКОГО ПРИЛОЖЕНИЯ
ВАЛГАЕ ТРАБЕГАС АКАДЕМИЕ БОИЧАЕ СКИЕ
ТИАУН НЕГ МОН АКАДЕМИЕ МИЛОСЛАВ
СОЦИА ОРДОНАРІАС

ПРЕДІГА СВІТОЛІГА ІВАСА ЕТ АСПІЧІ
МУНІЦІЕЛІСІМ ПРІМІЧІА
УД БАРІГАМ СОННОДАМ АЕРІА ЕРІА

АДІСІІН
МІКІЧІН
ІІНДАМ АУДІСІІН

Tam incredibili in nos amator ille noster amoris illecebra detinetur,
ut non modo ex vivis omnibus contracta in unum commoda in civita-
tem conferat, sed etiam ex iis, qui jamdudum mortui sunt, quæcumque
bona esse existimat, corrogare non dubitet. . . . .

Atqui nullum aliud nostri Amatoris opus aut præclarius, aut
Deo jucundius est.

Themistii in Constantium Imp. Oratio IV.

Petavio interprete. Edit. Harduin. Paris, 1684.

Dico tecumque est.

Tale incertitudini in nos amicorum illi sive fortis sive timida gerimur
in non modo ex animis omnibus conserua in unum communem in civitate
sem corporis, sed etiam ex his, dei inservientibus mundi finit, dissimilans
poterit esse extinguitur, colligatur non difficit
Aproposito dicitur quod Amoris obsecrat pietatis, sed

Temporibus in Confraternis fratrum Ordinis T.A.
Inventio interfecte Hiero Hieronimi Br.
Anno 1484.

Si qui locus mihi ad dicendum patefactus fit, aut ante quos verba sim facturus, aut quæ temporis opportunitas ad loquendum mihi se præbuerit animo perpendam, profecto cuiusmodi argumentum orationi meæ proponere debeam, minime dubitare possum. In amplissima enim, ac ornatissima Bibliotheca, quæ Musarum quasi templum quoddam, & sapientiæ sacrarium est, & eo ipso die, qui dies ejusdem Bibliothecæ ad publicam utilitatem dedicatione non modo nostra, verum etiam totius posteritatis recordatione recoletur; ad amplissimorum autem, & cum nobilitate, tum doctrina spectatissimorum virorum coronam, qui ad ornandam literariam hanc pompam confluxere, cum verba facere debeam, quid aliud mente versare possim, quid gratius omnium auribus exhibere, quam si ejusdem maximi, & præclarissimi beneficii amplitudinem, utilitatem, gloriam explicandam, declarandamque suscipiam? Locus ipse profecto, & infinita ipsa voluminum congeries a me requirere videtur, ut qui dies tantum ipsis dignitatis attulit, quantum ab hujusmodi frequentia, ab utilitate publica manare aspicimus, & intelligimus, tacitus a me minime prætereatur. Nihil vero vel civibus, vel sapien-

sapientiae cultoribus jucundius accidere potest, quam si accepti beneficii consideratione ad eos grati animi sensus extinentur, quos cum posteris communicare, illisque quasi hereditatem aliquam tradere debemus: BENEFICIENTISSIMI autem PRINCIPIS animus nulla certe re delectari magis poterit, quam si intelligat, & quod Ipse beneficium in nos contulerit a nobis probe cognosci, & ejusdem beneficii cognitione nos ad bene utendum excitari; ita ut Ejus laudes cum publica utilitate, & cum gentis gloria arctissimo sint vinculo consociandae. Et fane ego ita statuo; Bibliothecae hujus amplissimae, instructissimaeque ad publicum commodum dedicatione, nihil ad doctrinarum incrementum utilius, nihil ad gloriam. & decus gentis magnificientius, illustriusque consti-tui potuisse.

Cum vero hujusmodi argumentum orationi meae propone, subit profecto animum dubitatio, adjutusne magis ad dicendum materiae ubertate, & copia, an obrutus sim futurus: ut enim facile videri potest homini quamlibet infanti, & indiserto in eo argumento versari, in quo amplissima dicendi seges sit, ita arduum, & difficile videri debet eam omnem circumire, & peragrate provinciam, quae nullis propriodem finibus sit circumscripta. Verum quamvis pro meorum virium tenuitate verendum mihi potius, quam audiendum esse sentiam, alaci tamen animo propositum munus aggrediar: humanitate enim vestra recreor, Auditores amplissimi, ipsius materiae ad dicendum delectae excitor dignitate; cumque nullum orationi argumentum vel loco, vel tempor里, vel muneri meo convenientius excogitari potuerit, fin minus ingenium meum, & eloquentiam, judicium saltem probabit, & voluntatem.

Ac de utilitate quidem dicturus, quam ex Bibliothecae amplissimae publica dedicatione literae percepturae sunt, nihil fane mihi laborandum esse intelligo: non enim ego cum ad lectissimos, & humanitate, ac ingenio praestantes viros ver-

ba faciam, de literarum utilitate prius dicendum esse arbitror, ut hinc veluti gradum faciam ad evincendam publicæ Bibliothecæ utilitatem. Fuit jam tempus illud, cum non solum de scientiarum utilitate dubitare licebat, verum etiam literæ ingenuis, & liberalibus viris dedecori esse censebantur. Nunc vero, quod nobis omnibus gratulandum est, immanissimus error est omnium mentibus depulsus; omnibus illud est, quam quod maxime laudatissimum; literas scilicet, scientiasque universas ad Reipublicæ bonum quam maxime pertinere, eamque gentem proprius ad felicitatem accessisse, apud quam bonarum artium studia magis florere videantur. Itaque nullus literis, earumque cultoribus vacat locus; quocumque oculos vertas, Academias intueris, Gymnasia, Universitates, Bibliothecas; eodem studio privatus agitur, eodem Princeps. Quis vero magis, quam miles olim a Musis abhorrebat? Ipse quidem quasi suo jure Musas aspernari, & ut hominibus, ita humanitati, quæ ex literarum studiis semper effloruit, bellum indixisse censebatur. At nunc Musæ propemodum ipsa jam castra sequuntur, mediaque inter arma versantur; & Minerva, quam sapienter antiquitas e Jovis cerebro prognatam autumavit, & disciplinarum studiis æque ac bellicis artibus præesse dixit, eosdem jam habet doctorum, & militarium disciplinarum alumnos, qui non minore studio ad bellicam gloriam, quam ad literariam laudem enituntur. Itaque illæ ipsæ gentes, ac nationes, quæ antea de militari tantum laude cogitabant, atque in militari fortitudine summum decus ponebant, nunc retenta, atque etiam aucta veteri gloria, simul etiam totis viribus ad excolendas literas, ad amplificandas scientias, ad omnes humanitatis artes perficiendas incumbunt.

Quas inter gentes, & populos quominus Germanorum nationem in primis præstare affirmem, haud me retinebit timor, ne assentandi voluntate huc oratio mea perducta videatur. Quamquam enim apud vos loquor, Auditores Optimissimi, qui inter Germaniæ populos eum locum obtinetis, quem

quem Vobis antiquitas generis, Majorum fortitudo, regni felicitas, fortunarum splendor, Principum gloria præcipuum jure concedit, de re tamen loquor omnibus nota, per omnes Europæ partes, ac quocunque de literis increbuit rumor, longe, lateque pervulgata, quæque non modo admiratio nem pariat, verum etiam admirationem commoveat; inclytam scilicet Germanorum Nationem, quæ militari fortitudine partam a majoribus belli gloriam tueatur, summam præterea laudem in omni doctrinarum genere consecutam esse. Invidiosum quidem esset, eam studiorum, ac ingeniorum comparationem instituere, ex qua de Reipublicæ literariæ principatu inter cultissimas nationes sententia ferenda esset; nec equidem id judicii interponam, quod Germanis ipsis injurbanum videatur: sed tamen affirmem, ita Germanos bene de omnibus disciplinis meritos esse, ut cum nemini ingenii laude concedant, omnes studiorum ardore antevertant, ipsi jam soli sufficere possint ad scientias omnes ab interitu vindicandas.

Jam vero in tanta ista studiorum contentione, in istis ad omnimodam eruditionem præclarissimis conatibus si quis Germaniam, quam nunc habemus doctis viris undequaque scatentem, cum Germania illa veteri fortissimis tantum alumnis, & militaribus institutis instructam comparare velit, haud profecto eum tam magnæ conversionis pœnitabit; nam neque militarem fortitudinem desiderabit, quæ potius ab ipsis scientiarum disciplinis ad protegendam bello patriam, imperique dignitatem propugnandam multo est paratior, & populos optime a natura ad humanitatem formatos, pacis etiam artibus ad societatem expolitos, ad vitæ commoda instructos, ad nominis celebritatem erectos, & confirmatos admirabitur.

Quæ tanta bona, tam multa, tam diuturna nec ullus erit, qui contemnat, nisi quis cum Philosopho Genevensi quandoque despere velit, & maximas e literis utilitates in-

ducatur

Rem.

Rēpublicam redundare profecto evincent. Ne igitur ope-
 ram conteramus in ea re declaranda, quæ omnium quidem
 consensu, vestræ autem potissimum gentis judicio extra
 omnem dubitationis aleam posita est. Num vero dubitare
 possimus, quominus publicæ Bibliothecæ constitutio, ac præ-
 fertim tam copiosæ, tam paratæ, tam ad omnia literarum
 commoda instructæ, qualem beneficio optimi, & providen-
 tiissimi PRINCIPIS habemus nos, habebit posteritas, maxi-
 mas literis utilitates sit allatura? Non ego hostes mihi fin-
 gam, quibuscum verbis contendam; nec nullum esse suspica-
 ri possum, qui ita ratione abuti velit, ut neget studiorum
 incremento optime hac ratione consultum esse. Et sane quod
 certis diebus, statisque horis cuilibet Bibliotheca patere de-
 beat, ita ut vel si quis ab inopia libris sit destitutus, vel si
 auctor sit consulendus, cuius opera vel ob raritatem, vel ob
 immodicum pretium fortunam superent privatam, hic omnia
 in promptu sint, quibus sibi quisque satisfaciat, non hoc in
 magnum studiorum emolumentum cedere censeamus? Quot
 optimæ indolis juvenes fortunæ calamitate oppressi inutiles
 Reipublicæ evaserunt, qui tamen maximum literis lumen
 accendissent, si hujusmodi præfidiis sublevati, & alti fuissent?
 Plurimum saepissime interfuit, vel ad illustrandam anti-
 quitatem, vel ad codices tum sacros, tum profanos emen-
 dandos, vel ad jura maximi momenti comprobanda; quod
 ad manus doctorum hominum parata esse possent ejusmodi
 opera, quæ nullibi fere, nisi in maximis Bibliothecis reper-
 ire fas est. Illud etiam in Republica literaria evenire solet,
 quod in civili saepius usuvenisse videmus, ut magna ingenia
 oriantur, quæ in usitatis viribus prædita nullis limitibus coer-
 ceantur, & ubi quidquid valent experiri possint, magna
 communibus rebus incrementa sint allatura; atque hujusmo-
 di ingenii prope divinis hominum genus debet, quod no-
 bis ad gloriam via communica fuerit, quod difficultates vel
 deletæ, vel saltu lenitæ sint, quod lux præclarissima or-
 bem collustraverit.

Porro his potissimum quantum Bibliothecæ profuerint, vel prodesse possint, non modo animo conjicimus, sed oculis omnino videmus. Quidquid enim præstare potuit in publicam literarum utilitatem Sirmondus, Bibliothecæ præsertim Papiensi debemus, quidquid Salmasius, Bibliothecæ Heidelbergensi, quidquid Muratorius, Bibliothecæ Atestinæ, quidquid Mabillonus, Bibliothecis Corbejensi, & Parisiensi, quidquid Oeffelius huic ipsi Bibliothecæ, cui tanta cum laude, ac literarum gloria præfuit; ut alios innumerabiles fileam, quorum immortales foetus, immensosque conatus admiramur, & e quibus nullo nostro labore proficimus.

Ipsæ jam Bibliothecæ ad eum numerum excreverunt, ut eruditis viris occasio data fuerit, longissima itinera suscipiendi, ut illas perlustrarent, docta que indagine perscrutarentur, & tamen quivis facile intelligat, quantum ipsis laboris decesserit ex Bibliothecarum opportunitate: quid enim præclarissimi viri enī potuissent, aut quid omnino aggredi ausi essent, nisi in publicis Bibliothecis tot congesta, servata, & ordine disposita antiquitatis, legum, & alienorum laborum monumenta invenissent, sed privatas domos quærere, obscuros angulos lustrare, plurium sæculorum pulverem excutere, hominesque, qui quas opes possiderent aut turpiter ignorarent, aut invidi occulerent, seiscitari, & exorare debuissent?

Cum hæc animadverto, verissime prorsus Asinium Polionem a Plinio laudatum fuisse intelligo, qui de illo prædicavit, quod primus Bibliothecam Romæ dicaverit, quod hominum ingenia rem publicam fecerit: felicit Bibliotheccis conclusa vivunt adhuc, & spirant tot præstantium virorum ingenia, quæ nos minus inspicere, invicem comparare, & manibus quodammodo contrectare possumus; quæcumque ab illis cogitata, comprehensa, inventa fuere, nobis in rem nostram convertere, & non modo ad nostra, verum etiam ad aliorum commoda deducere licet; nec ab hoc tam lauto con-

vicio,

vivio, si pauper, arceris, si ignobilis, rejiceris, si rudis, extruderis; omnibus patet aditus; omnes hinc sapientiam haurire, doctrinam mutuari, animi ornamenta, fortunæ præsidia derivare possunt; nec quod aliquis sibi multa utenda sumpserit, idcirco minor aliis sufficiat copia; quin imo hujusmodi thesauros quo magis exutias, eo minus exhaustias, & quo ditior inde proficiscaris, eo maiores illuc divitias sis relaturus.

Atque utinam, sicut hujusmodi publicarum Bibliothecarum instituto, quale a divina Principum liberalitate expectari potest, id obtinetur, ut parabilior omnibus sit doctrinæ adeptio, ita præclarissimum inventum facilius executioni demandari possit. linguae cujusdam communis, quæ cum ab omnibus perdisci facile posset, ita universæ sapientiæ communicationem brevissimam conciliaret, cuius ope quantum compendii fieret in assequenda doctrina, tantum ex amplificato cum omnibus hominibus idearum quasi quodam commercio humana etiam ingenia ad penitus introspiciendam, & comprehendendam universam rerum naturam adjuvarentur. Atque hoc inventum saepius propositum. ab homine tandem Germano primum tentatum, optandum utique esset, ut in vestra Germania ad effectum perduci possit; in quo de universo hominum genere non minus bene, quam pro inventa typographia mereretur. Sed verendum sane est, ne postquam qui illud probavit, quique ea ingenii divinitate præditus erat, ut solus ad tantam rem assequendam natus videri posset, postquam, inquam, magnus Leibnitius fieri quidem id posse censuit, sed a faciendo manum abstinuit, verendum profecto est, ne vel nemo tantum opus aggredi audeat, vel si ausit illi impar evadat. Quamquam si hujusmodi votis indulgere licet, ut mirificæ, & præclarissimæ exegitationis memoria saltem retineatur, haud tamen id, quo jam fruimur, contemnere debemus. Habemus jam enim linguam, si non philosophicam, & quam cum Japonibus, aut cum Taitianis loqui possimus, eam tamen, quæ scientiarum com-

mērcium non modo intra Europæ limites, quod tamen jam magnum esset, sed cum longinquis etiam, alioque sub Sole positis regionibus colere possit: habemus linguam latinam, quæ jam sinu continet suo non modo veteris sapientiæ thesauros amplissimos, verum etiam opes fere omnes, quibus recentiores literariam Rem publicam locupletarunt. Quousque linguam hanc excoleamus, haud valde desideranda nobis erit alia quædam lingua, quæ ad perficiendam artem sensa nostra exprimendi ita fortasse quæreretur, ut in aliis omnibus artibus illud summum, & perfectissimum quærendum proponitur, quod vel animo concipere vix uni, aut alteri ex peritioribus artificeibus datum est, re ipsa vero nemo se sequi posse confidit.

Nolite autem vereri, Auditores amplissimi, ne hic ego latinæ linguæ laudationem sim instituturus, in qua ea omnia repetam, quæ ab eloquentissimis pluries jam in ejusdem linguae commendationem co[m]memorata sunt. Nimiris hoc a meo proposito alienum esset, nec vestra patientia abutendum esse intelligo. Sed tamen quid utilitatis retineret hæc ipsa amplissima Bibliotheca, si latinæ linguæ studiū apud nos defervesceret? Vos profecto id optime intelligitis, qui minime ignoratis, quidquid superioribus saeculis Germania in omnium disciplinarum studiis profecit, id fere totum latinæ linguæ concretum esse: ita ut si nos, vel posteri nostri latinam linguam deserere velimus, opus sit, ut simul præstantissimæ, omniumque amplissimæ hæreditati majorum ingenii partæ renunciemus. Inutiles igitur remaneant tot eruditissimorum virorum vigiliæ, tot pro illustrandis scientiis labores, tot felicissimi, & immortalitate digni conatus, quibus majores vestri, sibi apud nos, cæterosque posteros suos quam commendatissimos se fore sperarunt. Hæc ipsa doctrinarum omnium pulcherrima supellex ex munificentia Principum maximis impensis hue coacta, inutilis maxima ex parte jacebit.

Hæc

Hæc autem cum dico, Vobisque ob oculos propono,
illud præcipue animo obversatur novandi studium, quo plu-
ribus in locis ita patriæ linguae cultura edicitur, ut linguae
latinæ exilium prope denuncietur: laudo equidem studium
in linguam patriam excolendam; honestum illud judico,
pium etiam quodammodo, si libet etiam necessarium: itaque
in iis rebus, quæ ad civilem statum pertinent, & vulgus
maxime respiciunt, habeat sane suum locum lingua popula-
ris; in rebus item, quæ Religionem spectant, laudetur pru-
dens studium attemperandi sermonis ad majorem pietatis
cultum; quamquam, ut pluribus in rebus, ita etiam in re-
ligiosis institutionibus experientia testis est, multa utilius
retineri, quam prudenter immutari. Ars vero poetica Mu-
sas omnes colat domesticas; pulcherrimæ enim facultatis to-
tus depereat fructus, & a proposito sibi fine prorsus aberret,
nisi ea lingua majorum memoriam revocet, virtutis præcep-
ta doceat, pietatem vel in patriam, vel in Deum insinuet,
quæ omnia vel maxime a poetices cultoribus præstanta sunt,
nisi, inquam, ea lingua hæc omnia canant, quæ ab omni-
bus intelligatur. Meminerint tamen tum poetæ, tum Ora-
tores, tum Historici, meminerit quilibet patriæ linguae
nobilitandæ studium ostentat, nihil magis ad linguam quamlibet
formandam, & expoliendam conferre, qnam si alterius
linguae jam perfectæ comparatione singatur quodammodo,
ac veluti succo nutriatur. Hoc autem præsidii præter græ-
cam, quam ad commune scientiarum commercium propo-
nere inopportunum esset, quamquam ad profundiorem do-
ctrinam, & ad abstrusiora scientiarum arcana persequenda
numquam satis commendari potest, a nulla alia lingua pe-
tendum videtur, quam a latina. Mitto latini sermonis co-
piam ab usu artium, & doctrinarum omnium tractatione
comparatam: mitto elegantiam per tot eruditos scriptores
e cultissima gente acquisitam: mitto majestatem, & in ipso
verborum sono imperium consulare: hoc unum animadver-
tam, nulli magis, quam Germanorum genti convenire, ut
latinæ linguae usum retineat, quoniam apud eamdem gen-
tem

tem nomen, atque reliquæ Romanæ majestatis conquievere: scilicet apud vos summi Imperii nomen consedit: vos Romanorum aquilas malis omnibus Byzantium pertractas felioribus castris recepistis: vos Romanorum leges, quibus præcipue Romani magnitudinem imperii stabilivere, vos eas leges amplexi estis, quæ vobis in subsidium juris patrii, & in humanitatis præsidium adessent: Vos itaque cum Romano Imperio, cum Romanis legibus, addam etiam ex vero, cum Romana virtute linguam quoque Romanam retinete. Nihil quidem convenientius facietis ad vestram dignitatem: sed quod mea nunc oratio præcipue spectare debet, nihil etiam utilius ad scientiarum omnium culturam, & incrementum.

Publicæ quidem Bibliothecæ præsertim si ea dignitate, eaque munificentia conditores nactæ sint, quibus hæc nostra gloriatur, finu quidem complectuntur innumerabiles libros non modo cuiuslibet argumenti, verum etiam cuiuslibet linguae, qui simul collecti frustra alibi quærerentur: hæc una est, eaque plurimi æstimanda ex multis utilitatibus, quæ ex publicis Bibliothecis in literarum commodum redundant: ut scilicet cum nulla provincia, nulla prope urbs in tota cultura Europa habeatur, ex qua non aliquis vir præstans ingenio, eruditione, studio, præclari aliquod contulerit ad illustrandas doctrinas, id qualecumque sit ad manus esse possit, sive genuinum sensum excutere velimus, sive notitiam aliquam excerpere, sive diversa scribentium comparationem instituere ad eruendam veritatem.

Verum enimvero tanta hac, nulloque pretiō fatis æstimanda utilitate ille tantum cumulatius fruetur, qui omnibus linguis eruditus, earum vim ita assequatur, ut non in verbo hærere, non titubare, non ex conjectura divinari, sed cuiuslibet indolem, ut ita dicam, & proprietatem dignoscere possit. Fingite autem animis, Auditores ornatissimi, quæ a Sæculo V. usque ad instauratas literas pessime quidem latine, sed tamen ita latine, ut ex usu cultioris sermonis facili-

le intelligi possint, ii scriptores edidere, qui nobis illorum
 temporum notitiam aliquam servarunt; fingite paulisper ea
 omnia singulos populari lingua extulisse, ita ut Martianum
Capellam Aegyptiacę, Eugenium Toletanum Hispanice, Gre-
gorium Turonensem, Vincentium Bellovacensem Gallice, Be-
dam, & Matthaeum Parisium Anglice, Paulum Warnefri-
dum Longobardice, Saxonem Grammaticum Danice, Marti-
nūm Polonum Polonice loquentes habeamus. Post renatas
 vero literas ea omnia, quæ nunc latina lingua comprehen-
 fa tenemus, fingite rursus ab unoquoque Scriptore vernacu-
 lo sermone exarata fuisse; jamque ad Lusitanos accedite, ad
 Hispanos, ad Gallos; tum Anglos invisite, & Danos, &
 Suecos, & Russos; tum Polonos, Hungaros, Illyricos, &
 Helvetios, & Italos; habebitis sane in amplissima hac Biblio-
 theca, quo indulgere genio possitis; hic enim omnes, qua-
 cunque ex gente advenerint, veluti in commune diverso-
 rum liberali hospitio excepti sunt; hic vos scilicet expe-
 ctant, ut vobiscum de rebus suis colloquantur, & vos bono-
 ram suorum participes humanissime faciant. Mithridatem
 nimurum aliquem expectant, de quo ad miraeuli memoriam
 proditum est, quod duarum & viginti gentium linguis lo-
 queretur. Quotusquisque enim est, qui tot linguas, tam-
 que diversas ita calleat, ut ad omnes recte interpretandas
 satis exercitatus habeatur? Vel nemo unus, vel ad sumnum
 unus, aut alter: itaque cum satis jam temporis teratur in
 una, aut altera lingua perdiscenda, aut in omnibus acqui-
 rendis ætas absumenda est, aut abjicienda spes ea omnia co-
 gnoscendi, quæ cæteræ gentes, ut sunt fere omnes præ-
 stanti ingenio, & alaci studio, ad doctrinarum incremen-
 tum quasi symbolas sint collaturæ. At si linguam latinam
 teneamus, eam primum linguam tenemus, quæ non am-
 plius mutationum vicissitudini est obnoxia: eamdem enim
 linguam omnes addiscimus iis præceptoribus, qui eam octo-
 decim jam saeculis totum orbem docuere; quod si pro di-
 versa ætate, ac pro dissimili diversarum nationum indole
 diversis quibusdam quasi coloribus inducitur, eamdem ta-
 men

men apud omnes vim retinet, & perspicuitatem. Illud porro accedit, quod a lingua latina omnis abest invidia; cur enim potius Italus Islandicam, quam Islandus Italicam linguam edoceri cogatur? At lingua latina habet auctoritatem antiquitatis, habet universorum consensum: nec ad Italos magis pertinet, quam ad Hispanos, aut Gallos; usu enim æque propriam fecerunt gentes omnes, quæ per tot saecula latina lingua suas res, suas artes, suas doctrinas comprehenderunt. Hæc itaque nobis, hæc cultæ Europæ lingua fit Philosophica; hæc ingeniorm omnium eos saltem fœtus excipiat, quos ut ipsa alat, educetque ad vitæ æternitatem publicæ interest studiorum utilitati: hæc ut hactenus nobis Cartesii, Verulamii, Neutoni, Tychonis, Copernici, Leibnitii, Bernoulliorum, Euleri &c. &c. cogitationes, & inventa communicavit, ita quæ nos communis doctrinarum thesauro veluti fœnore reddiderimus, ipsa ad subsequentes deferas ætates, ut nova inde sapientiæ seges enascatur.

Enim vero eo me orationis impetu quodam, & argumenti gravitate delapsum esse intelligo, ut a meo proposito plane defecisse videar. Quamquam, ut paulisper me colligo, quod hactenus de latina lingua differui, haud ita alienum ab oratione mea videtur, ut dictorum pœnitere debeat. Cum enim ostendi quid maxime optandum sit, ut publica Bibliotheca maxime utilis esse possit, id scilicet ostendi quod in hac Bibliotheca jam possidemus, quæ cum eas omnes literarias opes contineat, quæ hactenus in communem doctorum linguam confluxere, maximos profecto utilitatis fructus literariæ Reipublicæ pollicetur, ex quo literarum cultoribus est ad ipsam aditus patetactus. Sed quoniam ea vos benignitate, Auditores optimi, expertus sum, ut me licet ab orationis meæ semita longius deflectentem, tamen patienter audieritis, oratos vos velim, ut mihi eamdem voluntatem præstetis iterum a proposito parumper digredienti: ut enim modo ostendere conatus sum, qua ratione publica Bibliotheca maxime utilis esse possit, ita nunc abstinere nequeo, quin illud.

illud animadvertam, quod majori Bibliothecæ utilitati maxime possit officere.

Bibliothecæ cujuscumque utilitatem a librorum copia maxime dimetiri solemus; cum hujusmodi institutionis ea præcipua sit ratio, isque finis, ut studiosis quam amplissime consultum sit, & nihil non suppetat, quod ad doctrinarum culturam requiri possit. Itaque de hac ipsa Bibliotheca affirmare ausim, eam cum quacumque alia de utilitate publica certare posse, quod cùcumque alij, etiam ex copiosissimis, sit librorum copia comparanda. Atque hic quidem cujuslibet saeculi, cujuslibet facultatis, cujuslibet linguae auctores velis, percontari poteris, nec tantum classicos quosque adire, non tantum majorum, ut ita dicam, gentium Deos, & eorum quasi Delphici Apollinis, aut Jovis Ammonis oracula consulere, sed etiam cum Diis minorum gentium quibuscumque consuetudinem inire, illisque uti quam familiarissime. Etsi vero illud summopere optandum esset, ut ex prima tantum classe auctorum numerus augeretur, tamen cum id non ferat humana natura, quæ singulis saeculis singulos viros præter cæteros excellentes enixa est; cum etsi maximus fructus capiatur ex maximis ingeniis, sua tamen sit laus etiam diligentiae; hæc ipsa minorum auctorum copia justam habet utilitatem; præsertim cum multæ sint partes doctrinarum, quarum tractatio mediocribus etiam, dummodo subactis, ac diligentibus ingeniis contenta sit. Sed quo usque tandem proletariorum habebitur delectus? Quousque plebejis quibuslibet in sapientiæ sacrarium aditus patebit? Irrumpunt jam enim, & vim quodammodo faciunt ipsis parietibus, nisi resistimus. Scio a quodam sapiente modeste dictum fuisse, nullum se, quamvis malum librum legisse, ex quo non aliquid profecerit; sed cum tanta jam excreverit optimorum auctorum copia, ut ne omnes quidem percenseri possint, quis in collectiis operam perdat? Quis in tanta hac luce, in hoc doctrinarum splendore, in tanto summorum ingeniorum proventu, quis ferat publicas Bibliothecas nebulonibus quibusque, scur-

ris, poetastris invadendas, polluendas, contaminandas per-
mitti? Haud ego in dubium revocari maximam utilitatem,
quæ ex Typographiæ invento in literas, in Rempublicam,
in omne humanum genus redundavit: ne ferre quidem æquo
animo possum, quod aliquis ex paradoxo gloriolam captatu-
rus, utrum majus extiterit ex Typographia commodum, an
incommodum, dubitare voluerit. Sed tamen inficiari non
possim, ita multos scribendi, edendique in lucem cacoethe-
teneri ita insanabili, ut ex quo invento maximum emolumen-
tum accessit literis, maxima ex eodem pernicies iam sit ex-
pectanda.

Inciditne quis in chartulas aliquas vetustate infuscatas,
quibus obscura aliquot nomina, aut nulla celebritate insignis
locus, aut nullius momenti privata fabula continetur? Nihil
quidem in illis præter vetustatis fardes commendari potest;
sed commentaria rem illustrem facient, adeoque typis mandan-
tur. Conjecerit aliis in adversaria quidquid ex variis lectio-
nibus notatu dignum sibi visum fuerit: erunt quidem ea om-
nia ab aliis notata jam saepius, & illustrata præclarus: sed
ne posteros lateat, alium deinde supervenisse, qui eadem le-
gerit, & notaverit, adversaria typis mandantur. Effuderit
aliquis pro re nata, aut etiam invitatis Musis versiculos scrip-
titaverit, quibus aut nihil bonæ frugis contineatur, aut mori-
bus præterea, pietatique bellum indicatur; hæc item typis
mandantur. Nec si res pauculis quibusdam chartulis expedi-
ri potest, id satis putatur ad auctoris nomen celebrandum:
nempe chartis maximis inscriptum nomen magnitudinem ab
illis mutuatur, & ut contra temporis impetus mole sua quo-
dammodo stare possit, duobus saltem, aut tribus maximis
voluminibus est onerandum. Quid vero commemorem acu-
tulos quosdam, & enervatulos philosophos, qui quod saecu-
lo XVIII. saeculo scilicet maxime philosophico natos se esse
gloriantur, & cum tamen veram philosophiam vix a lumine
salutarint, id nihilominus sibi arrogant, ut de omnium re-
rum divinarum, & humanarum natura, deque omni bene vi-
vendi

vendi ratione disputantes soli audiendi sint; idque porro consequantur, ut nihil tam absurde diei possit, quod non ab eorum aliquo dictum fuisse indignemur. Hi quidem omnes conscribillando summopere occupati, & tunc sibi maxime plaudentes, cum aliquid in medium adducere possunt, quod a communi sensu maxime abhorreat, levibus commentationibus, quas super cœnam, & pocula meditantur, irrount in publicam lucem, & typographicis laboribus æque, ac nostra patientia abutantur. Ita autem nos beare suis lucubrationibus festinant, ut nondum ad umbilicum pervenerint, cum jam gemitore torcularia jubent; a calamo ad typos papyri singulatim provolant: utrinque servet opus; timor est ne vel typographus scriptori, vel scriptor desit typographo; dices illos periclitanti Reipublicæ occurrere, quam nisi suis libris in lucem emissis salvam, & incolorem servare nequeant. Ut ex inconsulta hujusmodi præcipitatione multi obrepant errores necesse est tum Typographi, tum Auctoris; ita ut tandem editionis auctorem pudeat; sed in promptu est, quæ ipsis auxiliatur, impudentia: omnia quidem errata typographo culpæ vertuntur; hinc vero arripitur occasio novæ curandæ emendatoris editionis; haud quia sit operæ pretium, sed ut auctor altera editione gloriari possit: ita fit, ut nullus inepiarum modus inveniatur. Atque hos libellos primum quidem quasi velitari dices; adeo ipsa eorum levitate commendati undequaque funduntur; quocumque ingruunt; cùjuscumque manibus versantur, ab indoctis, a mulierculis, a barbatulis quibuscumque libenter excipiuntur, avide leguntur: verum post paucas horas quasi evanescunt; similes dices quibusdam insectis, quorum vita unius diei spatio concluditur; eos tamen adhuc bene sperare jubeo: abesse non poterit, quin tandem aliquando ad gravis armaturæ milites ipsi etiam transferantur. Neque enim evanuit adhuc e literaria Republica officiosa quædam hominum natio, quos legulos, an bajulos appellem nescio; qui que cum de suo penu nihil proferre possint, alienis colligendis, & convectandiss

incumbunt: semper autem gravis adest aliqua causa ador-
randæ collectionis; vel ut auctoris opuscula omnia simul
habeantur; vel ut omnes de eodem argumento commenta-
tiones uno oculi ictu conspici possint: vel tandem nullam
aliam ob causam, nisi ut majoribus voluminibus ab interitu
vindicentur. Ita isti ipsi libelli non tam mole exigui, quam
futilitate despiciendi, qui post levem quamdam velitationem
ad oblivionem damnati jacebant, modo correcti, aucti, in-
dicibus ornati, ac si superis placet, commentariis etiam a
laborioso collectore fortasse nobilitati nobis iterum obtrudun-
tur in legionarias quasi cohortes descripti, ut Bibliothecas
invadant, literas obruant, studiosis fucum faciant, Rempu-
blicam literariam divexent, onerent, labefactent.

Ut autem hujusmodi incommoda a Bibliothecis avertan-
tur quanta diligentia, ac vigilancia utendum esse censemus,
Auditores ornatissimi? Tanta scilicet, ut si id ad amoliendam
eam calamitatem profuturum esset, publicæ etiam auctorita-
tis interventum necessarium arbitrarer, qua tanta scribendi,
edendi licentia coerceretur; qua in re non illud quæren-
dum esse mihi videtur, quod maximis studiis ex utraque
parte saepe disputatum est; sit ne literis utilius, an pernicio-
sius, quod quilibet typographia uti, abuti libere possit: fru-
stra enim hoc quæritur, cum potius statuendum est impossibi-
le factu esse, ut hujusmodi licentiae frenum injiciatur; ut
enim hoc obtineri posset, omnium populorum necessarius
esset in eamdem legem consensus: ubi unus tantum ab hac
lege abstineat, res fere tota eo recidit, ut reprehendendæ
librariorum aviditati ad turpem quæstum aditus relinquatur.
Quod enim pluribus vetitum est, id sibi lucro pauciores de-
putant. Itaque quamvis apud plures populos lex viguerit
de perniciiosis operibus non edendis, non ideo tamen a ty-
pographicis præcis tot Cynici, tot Pyrrhonici, tot Athei, tot
publicarum seditionum faces, tot alieni nominis detractores,
tot denique probra, tot flagitia depulsa sunt, quibus Rem-
publicam literariam temeratam, violatamque dolemus.

Sed

Sed qua ratione huic tanto malo occurri possit, si qua tamen potest, longioris esset indaginis, quam ut eam locus, & tempus ferat. Sane ne meæ provinciæ fines transgrediar, id non modo Bibliothecis apprime utile, sed etiam literariæ Reipublicæ saluberrimum, & ad istorum, qui in publicam lucem quotidie erumpunt, confidentiam cohibendam, & castigandam maxime opportunum arbitrarer, si quicumque publicæ Bibliothecæ Custos est datus, invicta quidem patientia omnia ea devoraret, quæcumque in dies apparat Typographorum imprudens sedulitas: sed quolibet anno vertente indiculos ederet, quibus literariam Rempublicam commoneceret, qui auctores, & quibus de causis in suam Bibliothecam recepti, quive fuerint exclusi; & eorum quidem, quibus Bibliothecæ aditus interdictus esset, nec nomina quidem referri vellem, ne vel per infamiam nominis celebritatem aliquam sectarentur: titulorum denunciatio satis esset, ut quis ab iisdem cavere posset; atque hac fortasse ratione conserueremur, ut nonnulli de ea confidentia remitterent, qua in scenam progredi, seque ostentare, ac venditare gestiunt, ne scilicet id unum laborasse viderentur, ut ab intimis sapientiæ adytis censoria adnotatione submoverentur. Enim vero periculose plenum opus aleæ Bibliothecarum Præfectis a me proponi intelligo; novi hominum ingenia; novi bella plusquam civilia; itaque continebo me, nec propositum nimis urgebo: satis quidem sit, si acri, quantum fieri poterit, ac diligenti judicio utamur in novorum operum delectu adhibendo, ne tot quisquiliæ, quibus hodierno tempore literæ obruuntur, in Bibliothecas exonerentur.

An vero, Auditores spectatissimi, cum istiusmodi doctrinarum omnium corruptoribus communicandum erit commodum, quod vel maxime manat e publica Biblioteca, quo scilicet fit, ut quæcumque in ejus fini semel deposita fuerint, sint quodammodo in publicæ fidei tutela, qua vel a temporis injuriis, vel a vicissitudinum discrimine eximantur? Mitto enim quod Auctoris cujusdam in publicam Bibliothecam

cam illatio perinde habenda esset; ac ejusdem literaria apotheosis; qui honor non gratiae, non ambitioni, non typographicis ornamentis, sed ingenio, sed doctrinæ, sed illustribus in literas meritis decernendus est: simul ac enim auctoris cuiusdam opera in Bibliothecam inferuntur, publica quedammodo auctoritas intervenire videtur, ut ad ea tuto, quasi ad sapientiae fontes accedamus: nec profecto decet, ut cuiquam publica auctoritate illudatur. Sed ad rem redeo.

Quantis conversionibus, ac perturbationibus gentes, nationes passim conflictatæ sint, quantas calamitates in tot populorum motibus publicæ, & privatæ fortunæ acceperint, nemo ignorat, & literarum præcipue causa dolere debemus, quarum plurius, præclarissimisque monumentis orbati sumus, quæ distracta, dissipata, deperdita sunt. Nec ad conservandos tot nobilissimos fontes, quos veterum divina ingenia peperere, ipsæ Regum, & Imperatorum Bibliothecæ quicquam valuere: quid enim restat ex amplissima Ptolemæi Bibliotheca, quid ex Pergamena, quid ex Palatina, quam Apollo ipse tuendam receperat? Sed tamen si qua spes ad est aut immortalitatis, aut saltem longioris vitæ ultra communes rerum humanarum terminos prorogandæ, hæc profecto in publicis Bibliothecis ponenda est: eoque major in illis, quæ Principum auctoritate, ac beneficio constitutæ sunt, quo minus anceps, & volubilis est Principum fortuna, quam privatorum conditio.

Nec vero quicquam præclarius a me commemorari potuit ad commendendam publicarum Bibliothecarum utilitatem, quam quod ad cætera maxima, & præstantissima commoda illud etiam accedit, ut his veluti arcibus & propugnaculis contra temporis iniurias objectis, oppositisque literariæ opes concludantur, quas summi Principes eodem studio, ac propriam dignitatem, propriasque fortunas tueantur. Quod vero nihil esse possit publica Bibliotheca ad gloriam magnificentius, erit ne, qui dubitet? Nihil sane est, quod gentem aliquam

magis illustreret, catque nobilitet, quam suorum Principum gloria: cum enim natura ita simus comparati, ut qui maxime, vel nobilitate, vel opibus, vel opinione conspicuus sit, eum nobis imitandum, & exprimendum sumamus: cumque propterea suis cuique genti Princeps, quasi quoddam ad imitandum exemplar propositum sit; si audiamus Regem aliquem sapientem, bene moratum, generosum, magnanimum fuisse, ex eo ut plurimum conjicimus, qui populi illius imperio paruerint, eos similibus virtutibus floruisse; adeoque cum praeculari alienus Principis nomen ad nos perfertur, eo nomine non solum ipsius Principis, sed etiam populorum, quibus ille dominatus fuerit, contineri laudes intelligimus. Quid autem gloriiosius de Princepe aliquo praedicari potest, quam quod literas adjuverit, & ab earum patrocinio commendationem sui nominis duxerit? Hinc est potissimum, quod Augustus suo saeculo nomen indidit, suo summus Pontifex LEO X, suo Rex Galliarum LUDOVICVS XIV. Et vos quidem, Auditores ornatisimi, si Principum vestrorum memoriam ab ultima usque aetate revocare velitis, habetis sane, in quo iure gloriemini. Ut enim in aliis vel maximorum Regum familiis antiquitas generis, ita in vestris Principibus recensetur antiquitas Dominationis; qui quidem ditionum amplitudine, affinitatum splendore, praeclarissimis maximarum virtutum exemplis ita sunt nobilitati, ut quae inter alios divisa, in his omnia sint cumulata ornamenta dignitatis.

Atque eo nunc loci versatur oratio mea, qui omnium esset ad dicendum uberrimus, & ex quo per Germaniae, & Italiæ historiam excurrere possem ad nobilissimorum Principum memoriam renovandam. Sed nihil afferre possem, quod vobis ignotum esset. Silentio igitur premam quanta semper clementia populos rexerint, quantam fortitudinem in adversis rebus praestiterint, qua moderatione prosperis usi sint, quibus victoriis claruerint, quot, quantisque beneficiis non privatos, non principes modo affecerint, sed ipsum Germanorum

norum Imperium amplificaverint. Quæ vero in literas contulerint, ut hic de prædicem, ipso orationis meæ cogor instituto, atque ipsa me hæc monet Bibliotheca, ut præclarissima, & gratissima nomina appellem ALBERTI Magnanimi, GVLIELMI, MAXIMILIANI I. FERDINANDI MARIAE, MAXIMILIANI JOSEPHI, quorum liberalitate ortum habuit, & ad hanc amplitudinem pervenit. Sed quorsum, Auditores ornatissimi, hujusmodi maximorum Principum liberalitas evasisset, nisi hæc eadem Bibliotheca ad publicam commoditatem patuisset? Hæc tot monumenta ad artes, ad literas, ad doctorum virorum famam spectantia a paucis cognoscebantur. Celebrabantur fama tot aliæ vel privatorum hominum Bibliothecæ, & aliæ a MSS. copia, aliæ ab editionum antiquitate, hæc a linguarum exoticarum collectione, illæ a singulari aliquo monumento commendabantur; de hac nostra vix tenuis rumor ad exterros afflabat; quid dico ad exterros? Domesticos prope ipsos, hospitumque ad nos adventantium curiosas perquisitiones prope fugiebat: aut extare quidem Bibliothecam quamdam, qualisunque tandem esset, ad summum innotuerat: qualis autem re ipsa esset, quam dives, quam varia, quam multiplex, vix subodorari fas erat. Frustra itaque huc a Norimbergensi Schedelio tot latina, ac Germanica MSS, frustra a Widmanstadio tot Orientales Codices, & libri, frustra a Fuggeriana, & Victorianæ Bibliotheca tot græca volumina confluxerant; frustra ab Hörwarthio, a Meermanno, a Werdensteinio, a Crusio, a Müllero, a Curtio tot præclaræ editiones, tot rarissima monumenta collecta fuere, ut cum integris eorum Bibliothecis ad hanc unam augendam, & nobilitandam transferrentur. Si quis in hujusmodi thesaurum forte incidisset, & Principum ædes his literariis opibus locupletatas aspexisset, præclarum profecto, judicium de Principibus vestris fecisset, qui hujusmodi deliciis delectarentur, & beatos Bavaros reputasset, apud quos continuatam eorum Principum seriem videret, de quorum virtute tale, ac tantum monumentum existeret; hoc enim est omnium hominum judicium, in hoc omnes consensimus; eam

esse.

esse inter scientias, & virtutes cognitionem, ut qui doctrinæ studia colat, idem virtutibus etiam excultus habeatur. Advenit tandem dies omnium felicissimus, omnibus optatissimus, qui tantam superiorum Principum laudem inusitato decore cumularet. Patet jam amplissima, & ornatissima Bibliotheca, quæ nobis, quæ posteris, quæ advenis, quæ universo literarum orbi patefaciat quos hactenus Principes extulerit Bavaria, Principes scilicet, quos Ptolomæis, & Augustis conferat.

Enimvero postquam ab Alberto V. conditam Bibliothecam, a subsequentibus Principibus nobilitatam, & auctam dixerimus, eosque debitibus laudibus prosequuti erimus, quid nobis de illo erit prædicandum, qui hanc eamdem Bibliothecam multo etiam magis amplificatam, a tenebris vindicatum, in ampliorem, & opportuniorem locum traductam tandem ad publicum literarum commodum reclusam voluit? Dicendum erit scilicet, illum omnium superiorum Principum laudes, quantumvis maximas devicisse: dicendum, ex omnibus immortalibus beneficiis, quibus hactenus Bavariam ornavit, hoc tanto cæteris illustrius, atque præclarius judicandum esse, quo præstantiorem Principem vobis divino mune re obtigisse declarat.

Quid ego vobis significare velim, Auditores ornatissimi, finite quæso, exemplo vobis aperiam. Alexandrum illum Macedonem, quem mortales nescio admiratione magis, antrore perculti Magnum nominarunt, ab Aristotele eruditum fuisse haud ignoratis. Quid profecerit ex tanti Philosophi institutione, mihi plane non constat; nullius enim veræ philosophiæ vestigia in ejus rebus gestis invenio; nisi quod verbis præseferebat, magis quam Philippo Patri, a quo in regnum procreatus fuerat, se Aristoteli debere præceptoris, a quo ad sapientiam fuerat informatus. Contigit autem dum perpetuis illis, quibus orbem turbabat, bellis implicitus esset, ut audiret, divulgatos ab Aristotele quosdam arduis de-

rebus libros fuisse; quid putatis, Auditores ornatissimi? Magnus ille Alexander ægre id tulisse dicitur, & per epistolam cum suo Præceptore conquestus esse, perinde ac si nulla alia jam re cæteris præstare posset, postquam quæ ipse edocetus fuisset, omnium facta essent communia. Atque eodem quidem animo has ab illo profusas querelas censeo, quo bellum ad extremas orbis oras inferebat: scilicet mortalibus, ut libertatem, ita sapientiam invidebat; & quamquam ab Assentatoribus se Jovis filium dici non recusaret, degenerare se tamen a divina origine non intelligebat, non ex eo solum, quod belli calamitatem innocuis gentibus, ac populis importabat, sed etiam quod eam sapientiam, qua nihil uberioris, nihil præstabilius a divina bonitate hominum generi dari poterat, sibi propriam, & peculiarem habere voluisse. Jam vero, Auditores ornatissimi, inter Magnum illum Alexandrum, & Clementissimum Principem, cuius beneficio hæc tota Bibliotheca in vestrum commodum cessit, comparationem instituite. Hic ad sapientiam vobis iter munire, & præclarissima accensa luce præire gestit. Ille, licet nullo suo incommodo, nulla sua impensa, nulla sua cura, communicatam cum cæteris mortalibus sapientiam tamen ægre ferebat. Hic ut ad sapientiam contendere possitis, non modo majorum suorum opes, sed proprias etiam impendit, assiduasque curas, & cogitationes eo confert, ut beneficii sui diuturnitati, utilitatique provideat. Ille dum ferro vastaret provincias, bello populos opprimeret, orbi universo intentaret servitutem, simul etiam miseris mortalibus sapientiæ solarium ademptum voluisse. Hic dum publicas res optimis legibus constituit, dum populorum felicitatem pace tuetur, dum avitam religionem ornat, & amplificat, illum etiam tot amplissimis beneficiis cumulum imponit, ut vobis ad sapientiam comparandam instrumenta suppeditet. Uter jam tandem præstare vobis videtur? Utri Magni nomen magis convenire? Utri, si per nos liceret, divini honores decernendi? Sed si ut heroibus olim antiquitatis templa, & aras per nos sacrare minime licet, ipsa hæc Bibliotheca (liceat tandem sacruin,

liceat

liceat Augustum nomen honoris causa appellare) ipsa, inquam, hæc Bibliotheca, CAROLI THEODORI templum erit splendidissimum, quod omnes veluti venerabundi inviserent, in quo omnes divina ejus liberalitate fruantur, ex quo ejus nominis fama in omnes late gentes manabit, & ad omnem posteritatem commendabitur.

Et sane; ut nunc hominum res sunt constitutæ, nego quidquam præclarius, atque gloriösius de Principe quoquam prædicari posse. Nec enim ea ætate sumus, ut Triptolemus nobis aliquis, aut Osiris sit expectandus, qui nos ferendi agros artem doceat, aut Orpheus, qui teros homines a sylvis ad societatem cantu deducat, aut Théseus, qui vicatim habitantes familias in ampliorem cogat civitatem; jam communis inter homines societas conjuncta est; jam societatis legibus humanissimis regimur; jam societatem omnibus firmatam, & communiam præsidiis habemus. Cum omnia tamen perfectiora quotidie reddi possint, cumque hujusmodi perfectionem nisi ab artium, & doctrinarum cultura consequi nequeamus, qui ad has perficiendas auxilium præbet, ipsius societatis perfectori censendus est, adeoque ejusdem gloriæ particeps, quam maximam sunt consecuti ipsius societatis inventores. Ex quo igitur Bavariæ obtigit, ut tanti Principis imperio bearetur, omnes profecto intelligent fieri non potuisse, quo minus sub illius auspiciis, eodemque excitante, alliciente, adjuvante, quæcumque artes, doctrinæque ad humanitatem pertinent, maximam fuerint adeptæ perfectionem.

Progrediamur vero, Auditores oratissimi; neque enim sola tantum conjectura, solaque opinionet gloria nititur, quæ ex publica Bibliothecæ dedicatione ad augendum Bavariæ decus proficiscitur: est aliquid amplius, quo intelligere possitis, quantum inde dignitatis vestro nomini accesserit. Quis enim vestro judicio dives, quis opulentus, quis splendidus dicendus est? Ille scilicet, qui non modo opes, & divitias habeat, sed illis etiam utatur. Si quis enim divitiis affluat,

& ab earum usu vel voluntate sua abstineat, sordidus, vel si prohibetur, miser dicendus erit. Usu enim continetur quidquid id boni est, quo se divitiæ nobis commendant; præsertim si illis ratione utamur, prout virum probum, & honestum decet. Ipsa sapientia, si fieri posset, ut non ad usum vel privatum, vel publicum transferretur, qui illam possideret, nihil distaret ab insidente, ac stolido cuilibet comparandus esset. Itaque cujuslibet rei tollite usum, res ipsa tota perire videatur. Rursum itaque sciscitabor, quis dives, quis opulentus, quis splendidus dicendus veniat? Neque id quæro ex Philosophis, qui me exsucca aliqua, & jejuna sententiola refrigerent. Ex communi hominum iudicio, & ex vulgari maxime opinione responsum quæro. Nimisrum is dives est, & habetur, qui rerum omnium copia fruatur, abundet, circumfluat, cui nihil non sit nisi lautum, elegans, exquisitum. Ast in hujusmodi divitiis est ne aliqua gloria, quam spectare possimus? Semper utique plures Crassi fuere, pluresque Luculli, qui non solum se beatos putarent, ceu se omnes arbitrabantur, qui divites sunt, sed etiam qui ex ipsis divitiis celebritatem aliquam, & famam se fiantur: id saltem fateamur oportet, multum Lucullos inter, & Crassos distare; multaque in Lucullis laudari, vituperari multa in Crassis posse.

Sed jam Vos, Auditores, ad eas divitiias traducam, de quarum gloria non profecto dubitare possimus. Quod quidem vestra intra mœnia tanta hæc, & tam magnifica Bibliotheca concluderetur, erat quidem Principibus vestris gloriosum, qui tot literariis opibus congestis præclarum de sua indole, deque sua humanitate judicium præbebant. Sed donec usus harum divitiarum fuit vobis interdictus, nemo profecto erat, qui eas vobis vehementer invideret; quibus enim minime utare, perinde est, ac si careas omnino. At enim nihil iam obest, quominus his omnibus divitiis perfruamini. Nostri Principis beneficentia, & liberalitate fores jam resecatæ sunt, omnibusque patet thesaurus amplissimus, que-

quis-

Quisque ditescere possit. Jam vero affirmo, vel nullum umquam ex splendore, & magnificentia posse decus expectari, vel neminem esse, qui vobis hujusmodi decore sit comparandus. Quam enim tanta supellectili, quam copiosa, quam eleganti, quam exquisita usurus est, quisquis Bibliothecam hanc ingrediatur? Nihil commemorabo de his, quæ ad quamlibet scientiam excolendam sunt necessaria. Si enim in necessariis tantummodo constiterimus, haud excitatam opinionem laetioris copiæ adimpleremus. Quamquam in hoc etiam est aliquid, quo hæc nostra plurimis aliis præstet Bibliothecis. Cum enim pro diversa ætate diversa studia floruerint, inde fieri videmus, ut multæ ex antiquioribus Bibliothecis minus abundant libris recentioribus: quæ autem Bibliothecæ recentem ortum naætæ sint, haud ita abundant vetustis operibus. Nostræ vero Bibliothecæ copia, & abundantia nulli propemodum est impar ætati: infinita complectitur, tum quæ peperit vetustas, tum quibus recentiores inclaverent; & humani ingenii vestigia persequi possis, sive notare velis quid Majores in Theologicis, in Philosophicis, in Ethicis, in Jurisprudentia maxime effecerint; sive te delectent, quæ in Mathematicis, in Historia naturali, in Geographicis, in artibus perficiendis ætas nostra præcipue præstitit. Sed omittamus necessaria, neque in laude ponamus, quod tamen ad integrum scientiarum circulum obeundum sufficeret: Iustum, & profusionem quaeramus. Hic non solum editis libris, sed etiam MSS. Codicibus abundamus. Non quibuslibet editionibus contenti sumus, sed antiquorum rariorum, nitidorum delectum habemus. Testes Jo. Fust, Arnoldus Buckink, Guntherus Zeiner; testes Schusleri, Eggensteinii, Schofferi, Vindelini, Jensonii, Stephani, Aldi, Junetæ, Joliti, Plantini, plurimique alii, quorum nominibus a primis usque Typographiæ incunabulis ad nostra usque tempora illustratas editiones hic tenemus. Hic plurima rarissima Cimelia, quibus quasi ferculis delicatissimis non modo gustum provocare, sed etiam aliorum invidiam movere querimus. Jam si quo copiosior est supellex, quo effusior est cultus

cultus, eo splendidior cujusque fortuna censemur, splendidissime profecto vos habitos esse fatendum est; cum vestris studiis tantus hic, & tam nobilis apparatus dicatus est. Cumque nihil magnificentius a liberalissimo PRINCIPE fieri poterat, quam ut tanti pretii thesaurus in vestrum commodum insumeretur, ipsa PRINCIPIS liberalitas in totius gentis eximum decus redundat.

Hoc enim præcipue animadvertendum censeo; Auditores ornatissimi, præclarissimum scilicet judicium a prudentissimo PRINCIPE de vestra gente factum fuisse, cum id consilii cepit, ut amplissimam hanc Bibliothecam vobis utendani permitteret. Significavit siquidem eam sibi expectationem de Bavarorum ingeniis commotam esse, ut quid judicii de ipsis ferret, toti orbi literato denunciaret; non hoc Bavarae gentis decus nobilitare, non vestri nominis gloriam illustrare dicemus? Sed erant tamen, quæ præclaram hujusmodi expectationem concitare deberent, erant jam plurimæ Bavarae gentis in Rempublicam literariam merita, quæ satis ostenderent, quid eniti ipsa posset, si ad excolendas scientias totis viribus contenderet.

Nonne enim e vestro sinu Germanicus Liviū prodīit, Germanicæ Historiæ parens Aventinus? Nonne qui in Diplomaticis agmen dicit, vobis debetur Hundius? Inter vos etiam versati sunt, & magnam celebritatem sibi compararunt tum Mathematicarum disciplinarum, & Astronomiæ peritia insignes Appianus, & Scheinerus, tum multiplici eruditione præstans Canisius, tum græcæ linguae, antiquitatum sacrarum & theologiæ facultatis doctrina Gretserus; tum eleganti Polymathia præstans Raderus; tum Pœsi latina Attribachius, Martinus Balticus &c. Quid eruditos labores commemorem Brunneri, Eckii, Stevartii, Gewoldii, Herwarthii, Finckii, Clingenpergii, Schmidii, Fickleri, Engerdii, Curtii, Ickstadii, aliorumque plurimorum, a quibus Mathematica, Historia, Geographia, Jurisprudentia, literæ elegantiores tanta

cum.

cum laude exultæ, & illustratæ sunt? At hi omnes testes sunt luculentissimi, nihil esse tam arduum, & difficile, quod Bavaris ingeniis impervium fuerit, nihil tam magnum, & amplum, in quo non Bavari summa cum laude versati sint.

Optime igitur cessit, ut ea mens, is animus fuerit providentissimo PRINCIPI, ut quidquid ab ejus beneficentia exceptari posset, id ipse largiri voluerit; ubetrimos siquidem fructus extituros prospicere possumus, & debemus, quibus literaria Respublica lætetur, gentis decus augeatur, immortalis gloria CLEMENTISSIMI PRINCIPIS nomen consequatur. Tantis ductus auspiciis minus reformidem, Auditores ornatissimi, quod mihi a beneficentissimo PRINCIPE est onus impositum hujus ornandæ Bibliothecæ, Vobisque inservendi. Multa mihi dicenda essent, vel ut gratos animi mei sensus declararem, vel ut virium mearum tenuitati excusationem quærerem. Sed utrumque paucis praestabo, si id in me recepero, quod me sancte præstitutum esse pollicear: quantum ego conniti, atque efficere potero, eo me totum collaturum, ut diligentia, sedulitate, obsequendi voluntate, ac studio cunctis gravissimi muneris partibus æque ac collato in vno beneficio satisfaciam.

